

การพัฒนาเจตสีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสี สู่อการต่อยอดนวัตกรรมผลิตภัณฑ์สิ่งทอไหมแบรนด์ เดิมเต็มสตูดิโอ¹

received 8 OCT 2019 revised 12 MAR 2020 accepted 18 MAY 2020

รวิเทพ มุสิกะปาน

ผู้ช่วยศาสตราจารย์อาจารย์ประจำสาขาวิชาแฟชั่น สิ่งทอ และเครื่องตกแต่ง

วิทยาลัยอุตสาหกรรมสร้างสรรค์

มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

บทคัดย่อ

โครงการพัฒนาเจตสีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสี สู่อการต่อยอดนวัตกรรมผลิตภัณฑ์สิ่งทอไหมแบรนด์เดิมเต็มสตูดิโอ มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาย้อมสีธรรมชาติจากผ้าโฮล นำองค์ความรู้และเทคนิค ภูมิปัญญาย้อมสีธรรมชาติจากผ้าโฮล สู่อกระบวนการออกแบบสิ่งทอร่วมสมัย และทดลองพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ โดยใช้แนวความคิดภูมิปัญญาย้อมสีธรรมชาติจากผ้าโฮล ที่เหมาะสมเป็นคอลเลกชันแบรนด์เดิมเต็มสตูดิโอ

มีวิธีดำเนินการ ลงพื้นที่ศึกษาลักษณะและเอกลักษณ์ลวดลายผ้าโฮลด้วยวิธีการรวบรวมและวิเคราะห์จากข้อมูลปฐมภูมิ และข้อมูลทุติยภูมิจากการลงสำรวจพื้นที่ โดยผู้เชี่ยวชาญและผู้ประกอบการ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเจตสีย้อมธรรมชาติ และแนวทางออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอของแบรนด์เดิมเต็มสตูดิโอ ทดลองนำเอาสีจากภูมิปัญญาผ้าโฮล ทดลองย้อมโดยการนำเทคโนโลยีการย้อมสีด้วยการย้อมที่ได้มาตรฐาน สังเคราะห์ข้อมูลจากสีเส้นไหมที่ได้จากการทดลองสร้างเป็นเจตสีตามทฤษฎีสี เพื่อได้อองค์ความรู้เจตสีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮล สำหรับการใช้งานด้านสิ่งทอ และการออกแบบ สู่อสินค้านวัตกรรมผลิตภัณฑ์สิ่งทอไหมแบรนด์เดิมเต็มสตูดิโอ การผลิตต้นแบบดำเนินการร่วมกับแบรนด์เดิมเต็มสตูดิโอ อาจารย์ และผู้เชี่ยวชาญผลิตต้นแบบจำนวน 1 คอลเลกชัน

¹ งานวิจัยได้รับทุนสนับสนุนจากโครงการนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ สำนักงานคณะกรรมการอุดมศึกษา โครงการ Innovation Hubs เพื่อสร้างเศรษฐกิจฐานนวัตกรรมของประเทศ ตามนโยบายประเทศไทย 4.0 กลุ่มเรื่องเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (Creative Economy) เป็นส่วนหนึ่งของโครงการการพัฒนาเจตสีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสี สู่อการต่อยอดนวัตกรรมผลิตภัณฑ์สิ่งทอไหม แบรนด์ เดิมเต็มสตูดิโอ

การวิจัยในครั้งนี้ ได้เฉดสีที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลทางภูมิปัญญาของผ้าโฮล จากการทดลองย้อมเส้นไหม สร้างเฉดสีย้อมธรรมชาติของผ้าโฮล การทดลองตามสัดส่วนตามที่นักวิจัยได้กำหนด และทดลองย้อมสีธรรมชาติ ขั้นที่ 2 เพื่อให้ได้เฉดสีที่มีความหลากหลาย โดยการนำสีย้อมธรรมชาติมาผสมหรือการย้อมทับซ้ำกับคราม และครั้ง โดยใช้สัดส่วนของหม้อมครามในขั้นตอนที่ 1 ประกอบด้วยการทดลองย้อมสีแดงด้วยครั้งทับคราม ย้อมสีเหลืองด้วยแก่นแขทับคราม ย้อมสีเหลืองด้วยเปลือกประโหดทับคราม ย้อมฟ้าครามทับคราม ย้อมสีส้ม ด้วยประโหดและแข ย้อมทับด้วยครั้ง

ผลการวิเคราะห์จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ประกอบการด้านแฟชั่น การย้อมเส้นไหม สร้างเฉดสีย้อมธรรมชาติด้วย กระบวนของผ้าโฮล สามารถสร้างเฉดสีให้เป็นแนวทางสำหรับการเลือกใช้สีในงานออกแบบสิ่งทอ และสามารถ สร้างวงจรเฉดสีย้อมธรรมชาติ ตามวงจรสีระบบสากลได้ ด้วยกระบวนการเทียบเคียงสีในระบบ Pantone CMYK และ Pantone fashion home paper (TPX) ที่เป็นตระกูลของสีที่เหมาะสมสำหรับการออกแบบสิ่งทอในแบบร่าง เข้าสู่กระบวนการทางแฟชั่นได้ ในกรอบแนวคิดของกลุ่ม Craft Textile Art ที่ต่อยอดในกลุ่มผลิตภัณฑ์แฟชั่น กึ่งอุตสาหกรรม ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่จากโมทีฟ ลวดลายสีเหลืองข้าวหลามตัดที่มาจากองค์ประกอบรูปทรง เส้นของลายโคมพุ่มข้าวบิณฑ์ มาสร้างรูปทรงพื้นฐานหรือที่ในภูมิภาคอีสานเรียกว่าลายโคม นำมาตัดทอน และจัดวางสลับตำแหน่งที่ใช้แนวคิด ลวดลายอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรม บวกกับแฟชั่น

คำสำคัญ: สีย้อมธรรมชาติ, ออกแบบสิ่งทอ, ผ้าไหมโฮล

Development of Natural Dye Shades from Colored Hol Silk Wisdom to Expand the Silk Textile Product Innovation of the Termtem Studio Brand

Ravitep Musikapan, Ph.D.

Assistant professor of Program Director Fashion, Textiles, and Accessories

College of Creative Industry,

Srinakharinwirot University

Abstract

The development of natural dyes shades project from color Hol silk wisdom to expansion of silk textile products innovation aimed at studying and developing a body of knowledge and wisdom on natural dyeing from Hol cloth, applying the knowledge and techniques of natural dyeing wisdom from Hol cloth to design process of contemporary textiles, and experimenting on creative product prototypes development utilizing the concept of natural dyeing from Hol cloth good for making a Termtem Studio brand collection.

Methods included field trip study of characteristics and identity of Hol cloth patterns by collecting and analyzing secondary data and primary data from the area surveyed by experts and entrepreneurs in order to use it as a guideline for study natural dyes and textile products designs for Termtem Studio brand. Wisdom of natural dyeing from Hol cloth was experimented using standard dyeing technology. Data synthesis of silk colors obtained from the experiment was used for creating of color shades that was in line with color theory in order to have a body of knowledge on natural dyes from Hol silk wisdom for textile and design of innovative silk products for Termtem Studio brand. Making of prototype products collaborated with Termtem Studio brand, instructors, and experts on prototype creation for one collection.

Color shades acquired from data synthesis of Hol cloth wisdom from the experiment of dyeing silk, creation of natural dyes from Hol cloth, and proportional experiments in this study were determined by the researcher. Step 2 experiment with natural dyeing for a variety of shades

by mixing natural dyes or repeated dyeing with indigo and wax using the ratio of indigo pot in Step 1 consisted of an experiment of red dye with wax overlaying with indigo, yellow dyeing with Khae core overlaying with indigo, yellow dyeing with Prahod bark overlaying with indigo, blue dyeing overlaying with indigo as well as orange dyeing with Khae and Prahod overlaying with wax.

Results from the analysis, experts, and entrepreneurs in fashion, dyeing silk threads that created natural dyes with Hol cloth process can create color shades used as a guideline for color selection in textile design and create color wheel of natural dyes consistent with universal color wheel by process of color comparison in Pantone CMYK and Pantone fashion home paper (TPX) systems. It is a family of colors suitable for drafted textile design for fashion process on the conceptual framework of craft textile art group that extends to semi-industrial fashion products, Mudmee silk pattern from motif, diamond pattern from the shape of alms bowl pattern for creating of basic shapes or as called in the Isan region Khom pattern. It is cut and rearranged following the notion of cultural identity and fashion.

Keywords: natural dyes, textile designs, Hol silk

บทนำ

โครงการการพัฒนาเจตีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสีสู่การต่อยอดนวัตกรรมผลิตภัณฑ์สิ่งทอไหมแบรนด์ เติมเต็มสตูดิโอ เป็นโครงการที่ได้รับทุนวิจัยสนับสนุน จาก โครงการนวัตกรรมเพื่อขับเคลื่อน เศรษฐกิจสร้างสรรค์ (แฟชั่น) ทุนวิจัย สกอ., ทปอ., UCCN HUB เครือข่ายภาคกลางตอนบน สถาบันยุทธศาสตร์ทางปัญญาและวิจัย แห่งมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ โดยมีหลักการและเหตุผล ดังนี้

แบรนด์ เติมเต็มสตูดิโอ (TermTem Studio) จุดเริ่มต้นของ “เติมเต็มสตูดิโอ” จากประสบการณ์ในวัยเด็กของแพรวา รุจิณรงค์ ที่เติบโตมากับความชื่นชอบในการสะสมผ้าทอพื้นถิ่นของคุณแม่ การติดตามครอบครัว ลงชุมชนเวลากลับบ้านจังหวัดสุรินทร์ ได้พบเห็นได้ทุนบ้านทุกหลังมีที่ตั้งไว้เสมอ ๆ ทำให้เกิดความใฝ่ฝันและชื่นชอบความประณีตของผ้าทอ เมื่อเติบโต เรียนรู้ ประกอบอาชีพนักออกแบบสิ่งทอ จึงเห็นความสำคัญของภูมิปัญญาการทอผ้าซึ่งมีเอกลักษณ์ที่โดดเด่นของไทยตั้งแต่เส้นใยที่ผลิตในประเทศ อาทิ ไหม ผ้าย ป่าน ปอ กันชง วัสดุทั้งพอกย้อมธรรมชาติ และกระบวนการทอผ้าของแต่ละท้องถิ่นมีเทคนิคการทอผ้าที่แตกต่างกันจากกลุ่มเชื้อชาติและวัฒนธรรมที่แต่ละกลุ่มรับมา หลอมรวมจนเป็นอัตลักษณ์ของตนเองไม่ว่าจะเป็นจก ยก ชิด เกาะล้วง ทางกระรอก และมัดหมี่ แต่ถึงอย่างไรการพัฒนากการทอผ้าของชุมชนหรือเกษตรกรผู้ทอผ้าก็ประสบปัญหาที่ทอผ้าไม่ตรงกับความต้องการของลูกค้า ขณะเดียวกันนักออกแบบที่ต้องการผ้าไทยมาสร้างสรรค์ผลงานของตนเองก็ไม่สามารถสื่อสารและร่วมงานกับช่างทอผ้าให้ผลงานออกมาตามที่ออกแบบไว้ได้ “เติมเต็มสตูดิโอ” จึงเกิดขึ้นมาเพื่อลดช่องว่างให้กับนักออกแบบและกลุ่มผู้บริโภคสร้างความเข้าใจในการทำงานผ้าทอพื้นถิ่น พร้อมทั้งเป็นพื้นที่ให้เกิดการทดลองลงมือทำ เติมผลงานและเติมความรู้ให้กับตนเอง สร้างสรรค์นวัตกรรมการออกแบบจากรากฐานความเป็นภูมิปัญญาสู่งานออกแบบที่เหมาะสมกับยุคสมัย

ลักษณะการดำเนินงานคือ เปิดสอนการทอผ้าพื้นถิ่นโดยการให้องค์ความรู้พื้นฐานด้านสิ่งทอพื้นบ้าน การแยกประเภทของวัตถุดิบ แยกประเภทเส้นใย สอนทอผ้าจาก ยก มัดหมี่ เกาะล้วงเบื้องต้น สร้างความเข้าใจผ่านกระบวนการทดลองและลงมือทำ โดยมีกิจกรรมชื่อว่า “เต็มใจทอ” เป็นกิจกรรมหลักของเติมเต็มสตูดิโอ เป็นที่ปรึกษาด้านสิ่งทอที่ต้องการขึ้นชิ้นงานที่มีความแปลกใหม่โดยผสมผสานภูมิปัญญาเทคนิคการทอผ้าพื้นถิ่นเป็นฐานในการต่อยอด อาทิ การทดลองขึ้นตัวอย่างผ้าสำหรับนักออกแบบในสินค้าเสื้อผ้าเครื่องแต่งกาย สินค้าเครื่องประดับที่นำเส้นไหมเป็นองค์ประกอบหลักของชิ้นงาน นอกจากนั้น เติมเต็มสตูดิโอยังมีสินค้าของตนเอง คือ เส้นไหมย้อมสีธรรมชาติ ซึ่งผลิตเส้นในชุมชนที่มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมพันธุ์ไทยด้วยตนเอง สินค้าผ้าไหมและผลิตภัณฑ์จากไหม โดยสินค้าที่จำหน่ายในเติมเต็มสตูดิโอจะเป็นการทำงานร่วมกันระหว่างชุมชนกับสตูดิโอ เนื่องจากสินค้าที่มาจากภูมิปัญญาการทอผ้าของไทยนั้นถือว่าเป็นสิ่งที่มีคุณค่า

เอกลักษณ์ของผ้าโฮลของจังหวัดสุรินทร์ เป็นผ้าที่เป็นเอกลักษณ์ของจังหวัดสุรินทร์ ในอดีตใช้เป็นผ้านุ่งในราชสำนัก จะมีการพระราชทานให้กับขุนนางยศต่าง ๆ เพื่อใส่เข้าถวายงานกรมและกอง บ่งบอกถึงฐานะและตำแหน่งความรับผิดชอบในหน้าที่ โดยลวดลายและสีของผ้าโฮลจะมีความแตกต่างกันออกไป ลักษณะการเกิดลวดลายใช้เทคนิคการทอผ้ามัดหมี่ที่มีโครงสร้างแบบ 3 ตะกอ และมัดหมี่เส้นพุ่งด้วยการย้อมสีธรรมชาติ

ผ่านการผสมเพื่อให้ได้เฉดสีที่ต้องการจากการมัด ย้อม ย้อมทับ ให้เกิดเป็นสีที่เหมาะสมกับลวดลาย องค์ประกอบหลักของสีผ้าโฮล คือ แดง เหลือง น้ำเงิน ซึ่งได้จากวัสดุย้อมสีธรรมชาติ สีขั้นที่สองของการย้อมทับคือ สีม่วง สีเขียว และสีส้ม ซึ่งองค์ความรู้นี้เป็นภูมิปัญญาของการทอผ้าโฮลที่มีแต่ในจังหวัดสุรินทร์เท่านั้น เนื่องจากในรัชการที่ 5 ในปี พ.ศ. 2414 เริ่มการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมการแต่งกาย ในช่วงนั้น พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวเสด็จกลับจากการประพาสสิงคโปร์ ได้ทรงปรับปรุงประเพณีการไว้ผม และการแต่งกายของคนไทย ให้เป็นไปตามแบบสากลนิยม (National Archives of Thailand 1982, 31) ได้เปลี่ยนการแต่งกายของขุนนางในราชสำนัก ให้นุ่งผ้าม่วงและผ้าสีตามแต่กรมกอง ส่วนเจ้าผู้ครองเมืองก็ได้ลดบทบาทลง ทำให้การสืบทอดองค์ความรู้ไม่เป็นไปอย่างต่อเนื่องมีผู้ทอผ้าเฉพาะกลุ่มเท่านั้นที่สามารถทอผ้าโฮลจากสีย้อมธรรมชาติ เพื่อให้องค์ความรู้ทางภูมิปัญญา ซึ่งมีคุณค่าและมีอัตลักษณ์ที่โดดเด่น สามารถต่อยอดองค์ความรู้สร้างนวัตกรรมการออกแบบ เกิดการพัฒนาให้สินค้าสิ่งทอในปัจจุบัน จึงได้นำภูมิปัญญาการย้อมผ้าโฮลจากสีธรรมชาติมาสร้างเฉดสีของไหมต่อยอดผลิตภัณฑ์สิ่งทอใหม่ โดยพัฒนาในกรอบแนวคิด ดังนี้

เพิ่มมูลค่า

สร้างเฉดสีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮล เฉดสีที่เป็นสากลสามารถนำไปใช้ได้จริง เทคโนโลยีที่เกี่ยวข้อง คือ การย้อมสี การผลิตเส้นไหมด้วยมือ และการเพิ่มมูลค่าให้กับสินค้าสิ่งทอที่สามารถนำเฉดสีมาต่อยอดงานผลิตภัณฑ์สิ่งทอ

การผลิตเพื่อการส่งออก

นำเฉดสีที่ได้มาต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์สิ่งทอที่เกิดความสวยงาม มีเอกลักษณ์ มีความเป็นสากล ลดข้อผิดพลาดระยะเวลา ความยุ่งยากของกระบวนการผลิตและการออกแบบ การย้อมสี การทอผ้า ตลอดจนผลิตภัณฑ์สุดท้าย โดยผลิตสินค้าอย่างมีประสิทธิภาพมากที่สุด

การขยายออกสู่ตลาดในวงกว้างของผลิตภัณฑ์ให้สู่สากล

เฉดสีที่ได้สามารถเป็นองค์ความรู้ภูมิปัญญาที่สามารถนำไปต่อยอดผลิตภัณฑ์สิ่งทอได้จริง ผู้ทอและผู้ผลิตสามารถเข้าใจและดำเนินการร่วมกันได้เป็นอย่างดี กระบวนการผลิตสินค้าสิ่งทอใหม่มีการผลิตอย่างมีประสิทธิภาพ สูงที่สุด เฉดสีที่มีนั้นสามารถต่อยอดเป็นผลิตภัณฑ์ที่ตอบสนองต่อความต้องการของผู้บริโภคจึงเป็นโอกาสที่ผลิตภัณฑ์จะสามารถขยายการส่งออกไปยังต่างประเทศ

วัตถุประสงค์ของโครงการ

1. เพื่อศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่น
2. เพื่อนำองค์ความรู้และเทคนิคภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นสู่กระบวนการออกแบบสิ่งทอร่วมสมัย
3. เพื่อพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ โดยใช้แนวความคิดภูมิปัญญาท้องถิ่นสืบทอดมาจากรุ่นสู่รุ่นที่เหมาะสมเป็นคอลเลกชัน แบรินด์เดิมเต็มสตูดิโอ

วิธีดำเนินการวิจัย

ระยะที่ 1 ศึกษาและวิเคราะห์

1. ลงพื้นที่ ศึกษาลักษณะ / เอกลักษณะลวดลายผ้าไหมด้วยวิธีการรวบรวมและวิเคราะห์จากข้อมูลทุติยภูมิจากหนังสือรวบรวมลวดลายผ้าและภูมิปัญญาผ้าไทย และข้อมูลปฐมภูมิจากการลงสำรวจพื้นที่ โดยผู้เชี่ยวชาญ / ผู้ประกอบการ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเจตคติต่อวัฒนธรรมชาติ และแนวทางออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอของแบรนด์เดิมเต็มสตูดิโอ
2. ทดลองนำเอาสิ่งที่ได้จากการสรุปแนวทางมาทดลองด้วยภูมิปัญญาโดยการนำเทคโนโลยีการย้อมสีด้วยการย้อมที่ได้มาตรฐาน การตรวจวัด การควบคุมอุณหภูมิ ตามมาตรฐานผ้าตราคุณภาพพระราชทาน หรือมาตรฐานของกรมหม่อนไหมมาใช้ในการย้อมกับเส้นไหมไทยสาวมือพื้นบ้าน
3. สังเคราะห์ข้อมูลจากสีเส้นไหมที่ได้จากการทดลองสร้างเป็นเจตคติตามทฤษฎีสี และนำเจตคติที่ได้มาจัดองค์ประกอบสีให้เหมาะสม ร่วมสมัย เกิดความหลากหลายของเจตคติ เพื่อได้องค์ความรู้เจตคติต่อวัฒนธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮล สำหรับการใช้งานด้านสิ่งทอ และการออกแบบ

ระยะที่ 2 การออกแบบ

1. ระดมความคิดเพื่อกำหนดทิศทาง ขอบเขต แนวความคิด (Concept) รูปแบบ (Style) ของการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์เจตคติต่อวัฒนธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮล ให้ตรงตามลักษณะและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย (Target Group)
2. ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากการนำเจตคติต่อวัฒนธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสู่สินค้านวัตกรรมผลิตภัณฑ์สิ่งทอใหม่แบรนด์ เดิมเต็มสตูดิโอ

ระยะที่ 3 การผลิตต้นแบบ

1. ดำเนินการร่วมกับแบรนด์เดิมเต็มสตูดิโอ อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ ผลิตต้นแบบ จำนวน 1 คอลเลคชั่น

ระยะที่ 4 วางแผนการตลาด

1. จัดทำแนวทางการประชาสัมพันธ์และแนวทางการพัฒนาแบรนด์

ระยะที่ 5

1. สรุปผลและจัดทำรูปเล่ม

การวิเคราะห์ข้อมูล

โครงการพัฒนาเจตีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสี สู่การต่อยอดนวัตกรรมผลิตภัณฑ์สิ่งทอไหมแบรนด์เดิมเต็มสตูดิโอ มีวัตถุประสงค์ เพื่อศึกษาและพัฒนาองค์ความรู้ภูมิปัญญาย้อมสีธรรมชาติจากผ้าโฮลนำองค์ความรู้และเทคนิคภูมิปัญญาย้อมสีธรรมชาติจากผ้าโฮล สู่กระบวนการออกแบบสิ่งทอร่วมสมัย และทดลองพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ โดยใช้แนวความคิดภูมิปัญญาย้อมสีธรรมชาติจากผ้าโฮลที่เหมาะสมเป็นคอลเลคชั่น แบรนด์เดิมเต็มสตูดิโอ

มีวิธีดำเนินการ ลงพื้นที่ศึกษาลักษณะและเอกลักษณ์ลวดลายผ้าโฮล ด้วยวิธีการรวบรวมและวิเคราะห์จากข้อมูลทุติยภูมิ จากหนังสือรวบรวมลวดลายผ้าและภูมิปัญญาผ้าไทย และข้อมูลปฐมภูมิจากการลงสำรวจพื้นที่โดยผู้เชี่ยวชาญ ผู้ประกอบการ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเจตีย้อมธรรมชาติ และแนวทางออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอของแบรนด์เดิมเต็มสตูดิโอ ทดลองนำเอาสีจากภูมิปัญญาผ้าโฮล ทดลองย้อมโดยการนำเทคโนโลยีการย้อมสีด้วยการย้อมที่ได้มาตรฐาน การทอหวัด การควบคุมอุณหภูมิ ตามมาตรฐานผ้าตราผูกพระราชทานหรือมาตรฐานของกรมหม่อนไหม มาใช้ในการย้อมกับเส้นไหมไทยสาวมือพื้นบ้าน สังเคราะห์ข้อมูลจากสีเส้นไหมที่ได้จากการทดลองสร้างเป็นเจตีย้อมตามทฤษฎี และนำเจตีย้อมที่ได้มาจัดองค์ประกอบสีให้เหมาะสม ร่วมสมัยเกิดความหลากหลายของเจตีย้อม เพื่อได้องค์ความรู้เจตีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮล สำหรับการใช้งานด้านสิ่งทอ และการออกแบบ

กระบวนการออกแบบ ระดมความคิดเพื่อกำหนดทิศทาง ขอบเขตแนวความคิด (Concept) รูปแบบ (Style) ของการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์เจตีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลให้ตรงตามลักษณะและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย (Target Group) ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากการนำเจตีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮล แนวความคิด (Concept) รูปแบบ (Style) แบบร่าง (Sketch Design) เพื่อสรุปแบบสุดท้าย (Final Design) สู่สินค้านวัตกรรมผลิตภัณฑ์สิ่งทอไหมแบรนด์เดิมเต็มสตูดิโอ การผลิตต้นแบบดำเนินการร่วมกับแบรนด์เดิมเต็มสตูดิโอ อาจารย์ ผู้เชี่ยวชาญ ผลิตต้นแบบ จำนวน 1 คอลเลคชั่น

1 ลงพื้นที่ ศึกษาลักษณะ / เอกลักษณ์

ศึกษาลักษณะ เอกลักษณ์ ลวดลายผ้าโฮลด้วยวิธีการรวบรวมและวิเคราะห์จากข้อมูลทุติยภูมิจากหนังสือรวบรวม ลวดลายผ้าและภูมิปัญญาผ้าไทย และข้อมูลปฐมภูมิจากการลงพื้นที่ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านผลิตภัณฑ์หม่อนไหม กรมหม่อนไหม นายสุรเดช ธีระกุล และผู้ประกอบการ แพรวา รุจิณรงค์ ผู้ก่อตั้ง แบรินด์เดิมเต็มสตูดิโอ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเจตสีย้อมธรรมชาติ และแนวทางออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอของ แบรินด์เดิมเต็ม สตูดิโอ ผู้วิจัยได้สรุปเอกลักษณ์ลวดลายผ้าโฮล และสีเจตย้อมธรรมชาติด้วยวิธีการวิเคราะห์ จากการต่อยอด งานวิจัย เรื่อง การศึกษาเจตสีย้อมธรรมชาติจากผ้าโฮลในจังหวัดสุรินทร์สู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอของ แพรวา รุจิณรงค์ (Rujinarong 2018, 25 - 27) ในระดับมหาดบัณฑิต ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขานวัตกรรม การออกแบบ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ซึ่งแพรวา รุจิณรงค์ ได้เป็นผู้ก่อตั้งแบรินด์เดิมเต็มสตูดิโอ และลงพื้นที่ แบรินด์เดิมเต็มสตูดิโอ ลาดพร้าว 15 กรุงเทพฯ โดยสรุปได้ดังนี้

เอกลักษณ์ลวดลายผ้าโฮล และสีเจตย้อมธรรมชาติ

จากการศึกษาผ้าโฮลเป็นผ้าไหมที่สร้างลวดลายด้วยการมัด โอบ ย้อม หรือเรียกว่าวิธีการทางด้านมัดหมี่ มีความยาวเริ่มต้นตั้งแต่ 4 เมตรและมีหน้ากว้างขนาด 1 เมตร ถึง 1.5 เมตร บางผืนใช้เป็นผ้าโฮลทอ 2 ผืน มาเย็บต่อกันเป็นผืนเดียว เพราะที่ทอผ้าของชาวบ้านมีข้อจำกัดเรื่องความกว้างของพื้นทอ และขนาดของกี่ทอผ้า การทอ มีการทอในโครงสร้างผ้าแบบ 3 ตะกอ ใช้การย้อมสีด้วยวัสดุจากการย้อมสีธรรมชาติ สีหลัก คือ สีแดง เม็ดมะขาม ตามวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวเขมร ซึ่งนิยมย้อมเส้นยืนด้วยครั่ง ซึ่งให้สีแดงเข้มใช้การมัดหมี่ เริ่มจากสีเหลืองจากไม้ที่ให้สี 2 ชนิด คือ ประโหด และเข มัดปิดสีเหลือง มัดเอาสีแดงแล้วจึงย้อมด้วยครั่ง เมื่อได้สีแดงและสีเหลืองแล้ว จึงโอบหมี่ครั้งสุดท้ายเพื่อให้ได้สีเขียว ม่วง และน้ำเงินด้วยครามตามลำดับ จากการศึกษ สีดำที่พบในผืนผ้าจะได้จากการย้อมทับด้วยโคลนหรือย้อมทับด้วยครามจำนวนหลายครั้ง เพื่อให้ได้สีดำเข้มตามที่ต้องการ และสีขาวที่เห็นบนผืนผ้าเกิดจากสีของเส้นไหมที่มัดกันลวดลายสร้างโครงสร้าง ลายบนโฮลหมี่ องค์ประกอบของสีผ้าโฮล ประกอบด้วยสีแดง เหลือง เขียว น้ำเงิน ม่วง ขาว และดำ ลักษณะของ หมี่โฮลที่มีสีที่ได้จากการย้อมธรรมชาติในลักษณะเฉพาะแล้ว ลวดลายของผ้าโฮลในพื้นที่จังหวัดสุรินทร์ ยังแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะลวดลาย คือ โฮลประาช โฮลเสรี โฮลปิตาน ในปัจจุบันจะพบผู้ทอผ้าโฮลได้เกือบ ทุกอำเภอในจังหวัดสุรินทร์ที่สามารถทอผ้าโฮลได้อย่างสวยงามและมีพ่อครูแม่ครูภูมิปัญญาการทอผ้าไหมโฮล ส่งต่อองค์ความรู้ให้แก่ลูกหลาน ตั้งแต่กระบวนการมัดลวดลาย การย้อมสีที่มีการนำภูมิปัญญาและวัสดุย้อมสี ในพื้นที่มาใช้ย้อมสีให้สอดคล้องกับลวดลายที่ได้รับการถ่ายทอด มีการทอที่เป็นเอกลักษณ์ตั้งแต่โบราณ คือการทอผ้าสามตะกอทำให้สีและลวดลายของผ้าโฮลจังหวัดสุรินทร์มีความโดดเด่น

โดยผู้วิจัยสรุปเป็นตารางรูปแบบลวดลายของผ้าโฮล (จังหวัดสุรินทร์) โดยวิเคราะห์จากการศึกษาเจตสีย้อมธรรมชาติ จากผ้าโฮลในจังหวัดสุรินทร์ สู่การพัฒนาสิ่งทอ กรุงเทพฯ คณะศิลปกรรมศาสตรมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ (Rujinarong 2018, 25 - 27) ดังนี้

ตารางที่ 1 ตารางรูปแบบลวดลายของผ้าโฮล (จังหวัดสุรินทร์)

ลวดลายของผ้าโฮล (จังหวัดสุรินทร์)	รูปแบบ
โฮลเปราะฮ์ เป็นผ้าสมปักปุมสำหรับบุรุษสวมใส่ องค์ประกอบลวดลายประกอบด้วย ของผ้าหรือสังเวียน เเชิงผ้า ซ่อแทงท้อง ท้องผ้า โดยลวดลายของท้องผ้าจะมีความแตกต่างกันแบ่งออกเป็นลายดอกใหญ่ ดอกกลาง และดอกเล็ก ลวดลายดอกใหญ่นั้นจะประกอบด้วยลายก้านแยกหรือตาข่าย นาคเกี่ยวล้อมรอบดอกประจำยามขนาดใหญ่ ใส่ดอกจะมีใส่ดอกลายสี่เหลี่ยมขนมเปียกปูนล้อมรอบด้วยลายสี่เหลี่ยมย่อมุมไม้สิบสอง ลายดอกกลางจะมีลักษณะการจัดองค์ประกอบลายแบบสร้างสัງวาลสี่เป็นลวดลายเครื่องแขวนประเภทกลั่นตะแคงหรือระย้า ในบางพื้นผ้าที่พบจะมีเพียงลายดอกประจำยามสี่กลีบรวมกับลายโคมเจ็ดหรือโคมเก้าจัดองค์ประกอบแบบสร้างสัງวาล ลายดอกเล็กนั้นจะมัดเป็นลายโคมแบบหยาบไม่มีความซับซ้อนเท่ากับลายดอกใหญ่และลายดอกกลางแต่องค์ประกอบท้องผ้าสังเวียน ซ่อแทงท้อง จะอยู่ครบทั้งหมด	 โฮลเปราะฮ์ (source: Rujinarong 2018 , 25)
โฮลสเรี้ยซึ่งในอดีตเกิดจากการมัดลวดลายแบบโฮลเปราะฮ์ แต่เนื่องจากความเคารพในกฎเกณฑ์การนุ่งผ้าตามประเพณี จาริตที่มีมา สตรีผู้ทอผ้าจึงนำลวดลายผ้าโฮลเปราะฮ์มาคลี่คลายลวดลาย โดยการนำลำหมีมาสลับทำแหน่งในการทอพร้อมกับการทอเส้นไหมสีแดง เขียว และเหลือง เพื่อให้เกิดการคลี่คลายลวดลาย ยังคงให้ความเป็นสิริมงคลและสตรีก็สามารถสวมใส่ได้ ซึ่งในปัจจุบัน จะเห็นว่านอกจากการทอสลัเป็นลายริ้วแล้ว ยังมีการเพิ่มการทอผ้ากระเนียว หรือการควบเส้นไหม 2 เส้น 2 สี ทอสลัชั้นระหว่างมัดหมีริ้วและกระเนียว	 โฮลสเรี้ย (source: Rujinarong 2018 , 25)
โฮลปิดานหรือจองชิน เป็นผ้าที่มีการมัดหมี่เป็นรูปสัตว์ ช้าง ม้า นาค รูปแบบของปราสาท หอไตร และเรื่องราวเกี่ยวกับพุทธศาสนา สีจะประกอบด้วย สีม่วงเปลือกมังคุด แดง เขียว คราม และเหลือง ซึ่งสีที่ใช้จะมีความกลมกลืนกันจากการย้อมทับเป็นการผสมสีให้ได้สีใหม่ขึ้นมา	 โฮลปิดาน (source: Rujinarong 2018 , 25)

แนวทางออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอของ แบรินด์เต็มเต็มสตูดิโอ

การลงพื้นที่ โดยผู้เชี่ยวชาญด้านผลิตภัณฑ์หม่อนไหม กรมหม่อนไหม นายสุรเดช ชีระกุล และผู้ประกอบการ แพรวา รุจิณรงค์ ผู้ก่อตั้งแบรินด์เต็มเต็มสตูดิโอ เพื่อศึกษาลักษณะแบรินด์เต็มเต็มสตูดิโอ เพื่อเป็นแนวทางในการศึกษาเกษตรยั่งยืนธรรมชาติ และแนวทางออกแบบผลิตภัณฑ์สิ่งทอของ แบรินด์เต็มเต็มสตูดิโอ

แนวทางแบรินด์เต็มเต็มสตูดิโอ เป็นสตูดิโอที่แลกเปลี่ยน เรียนรู้ งานศิลปะและการทอผ้า หัตถกรรม งานทำมือ Craft Textile Art ทั้งจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในระยะสั้นแก่ผู้สนใจด้านการทอผ้าตลอดทั้งปี รับให้คำปรึกษาด้านการออกแบบและผลิตทอผ้าสำหรับผู้ประกอบการแพชั่น และของแต่งบ้านที่ต้องการวัตถุดิบ ด้านผ้าทอมือที่แปลกใหม่และเน้นการตลาด นวัตกรรมเป็นหลักโดยการผลิตและการทดลองจะอยู่ในสตูดิโอที่กรุงเทพฯ และมีเครือข่ายในการผลิตตามชุมชน ในภาคอีสานเป็นหลัก โดยกำลังการผลิตจะมีขีดความสามารถในการผลิตที่มีข้อจำกัด เพราะเป็นงานทอมือทั้งหมด จึงจำเป็นต้องใช้ระยะเวลา และวางแผนร่วมกับลูกค้า หรือผู้ประกอบการที่เข้ามาปรึกษาในการพัฒนาผลิตภัณฑ์ที่ต้องการใช้ผลงานการออกแบบและวัตถุดิบด้านผ้าทอมือจากที่นี่ ปัจจุบันแบรินด์เต็มเต็มสตูดิโอมีผลิตภัณฑ์สิ่งทอแพชั่น จำหน่ายด้วยในรูปแบบคอลเลกชันพิเศษ

จากศึกษาและวิเคราะห์เอกลักษณ์แบรินด์เต็มเต็มสตูดิโอ เพื่อเป็นแนวทางในการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ผ้าทอ จากกระบวนการยั่งยืนธรรมชาติ ภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสี สรุปลงเป็นตารางสรุปข้อมูลผลิตภัณฑ์พื้นฐานที่แสดงถึงเอกลักษณ์ได้ดังนี้

ตารางที่ 2 ตารางสรุปข้อมูลผลิตภัณฑ์พื้นฐานที่แสดงถึงเอกลักษณ์ แบรินด์เต็มเต็มสตูดิโอ

ข้อมูลผลิตภัณฑ์พื้นฐาน แบรินด์เต็มเต็มสตูดิโอ		
กรอบแนวคิดผลิตภัณฑ์	เอกลักษณ์ของผลิตภัณฑ์	เทคนิค
แนวทางแบรินด์เต็มเต็มสตูดิโอ เป็นสตูดิโอ ที่แลกเปลี่ยน เรียนรู้ งานศิลปะและการทอผ้าหัตถกรรม งานทำมือ Craft Textile Art ทั้งจัดหลักสูตรการเรียนการสอนในระยะสั้นแก่ผู้สนใจด้านการทอผ้าตลอดทั้งปี รับให้คำปรึกษาด้านการออกแบบและผลิตทอผ้าสำหรับผู้ประกอบการแพชั่น และของแต่งบ้านที่ต้องการวัตถุดิบ ด้านผ้าทอมือที่แปลกใหม่และเน้นการตลาด นวัตกรรมเป็นหลัก โดยการผลิตและการทดลองจะอยู่ในสตูดิโอ	ผลิตภัณฑ์ส่วนมากเกิดจากเทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ จากความเชี่ยวชาญของเจ้าของแบรินด์เอง ที่ใช้วัสดุในท้องถิ่น จากทั่วประเทศเน้น จังหวัดสุรินทร์ เพราะเป็นบ้านเกิดของคนในครอบครัว และมีความผูกพันในวัยเด็กของนักออกแบบ ทั้งการย้อม การทอ การออกแบบ ผลิตภัณฑ์ ส่วนมากเป็นการนำเสนอเทคนิค อาทิ ผลิตภัณฑ์เส้นไหมย้อมสี ผ้าไหมทอมือลวดลายร่วมสมัย ยังไม่มีผลิตภัณฑ์แปรรูปที่คุ้นเคยในถิ่นกำเนิด คือ ผ้าโฮล จังหวัดสุรินทร์ มีลวดลายที่เป็นเอกลักษณ์ และกระบวนการที่นักรออกแบบสามารถค้นคว้าสร้างสรรค์ได้อย่างมีความสุข และผสมผสานกับแนวคิดสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ร่วมสมัย	ผ้ายั่งยืนธรรมชาติผ้าโฮล กระบวนการสร้างเกษตรยั่งยืนธรรมชาติจากภูมิปัญญา ผ้าไหมโฮลสู่ผลิตภัณฑ์ผ้าทอร่วมสมัย

การวิจัยในครั้งนี้ได้เนตสีที่ได้จากการสังเคราะห์ข้อมูลทางภูมิปัญญาของผ้าโฮลจากการทดลองย้อมเส้นไหม สร้างเนตสีย้อมธรรมชาติของผ้าโฮล โดยกำหนดให้ใช้เส้นไหมที่เป็นพันธุ์ไหมเหลืองที่มีการปลูกหม่อนเลี้ยงไหมสาวในครัวเรือน เรียกอีกอย่างว่าไหมหัตถกรรม การทดลองกลุ่มชุดเนตสี ใช้การทดลองแบ่งเป็น 2 ชั้น การทดลองย้อมสีขั้นแรกตามสัดส่วนตามที่นักวิจัยกำหนด และทดลองย้อมสีธรรมชาติชั้นที่ 2 เพื่อให้ได้เนตสีที่มีความหลากหลาย โดยการนำสีย้อมธรรมชาติมาผสมหรือการย้อมทับซ้ำกับครามและครั่ง โดยใช้สัดส่วนของหม้อครามในขั้นตอนที่ 1 ประกอบด้วยการทดลองย้อมสีแดงด้วยครั่งทับคราม ย้อมสีเหลืองด้วยแก่นแซ่ทับคราม ย้อมสีเหลืองด้วยเปลือกประโหดทับคราม ย้อมฟ้าครามทับคราม ย้อมสีส้มด้วยประโหดและแซ่ย้อมทับด้วยครั่ง โดยใช้วิธีการเทียบเคียงกับมาตรฐานการย้อมสีธรรมชาติและตรวจสอบการตกสีด้วยมาตรฐานของกรมหม่อนไหมว่าด้วยการใช้เครื่องหมายรับรองผลิตภัณฑ์ผ้าไหมไทย พ.ศ. 2554 ในคุณสมบัติที่สำคัญประการหนึ่งเพื่อป้องกันถึงคุณภาพความเหมาะสมในการใช้งานของสิ่งทอนั้น ๆ การใช้สีในการฟอกย้อมสีไหมควรใช้วัสดุธรรมชาติหรือสารเคมีที่ไม่ทำลายสิ่งแวดล้อม ซึ่งในการตรวจประเมินเพื่อขอรับการรับรองจะใช้เอกสารการบันทึกชนิดและปริมาณของวัสดุที่ใช้ทั้งสีเคมีและการใช้วัสดุธรรมชาติ พร้อมเก็บเอกสารและหลักฐานไว้เพื่อการตรวจสอบสำหรับกรณีใช้สีเคมี (The Queen Sirikit Department of Sericulture 2014, 76) ในการวิจัยครั้งนี้เป็นการย้อมสีธรรมชาติ จึงใช้ผู้เชี่ยวชาญเข้าร่วมสังเกตการณ์ในกระบวนการย้อม

การทดลองย้อมสีและจับกลุ่มสี จากสีที่ได้จากการย้อมตามภูมิปัญญาผ้าโฮลด้วยเทคนิคผ้าไหมมัดหมี่จะนิยมใช้สีธรรมชาติและมัดย้อมหลายครั้ง มีความประณีตละเอียดทุกขั้นตอน สีของผ้าโฮลจะประกอบด้วย 5 สี ได้แก่ ดำ แดง เหลือง น้ำเงิน และเขียว สีเหล่านี้ได้จากการย้อมด้วยวัสดุให้สีย้อมธรรมชาติ ได้แก่ ครั่ง คราม ประโหด และแซ่ ขั้นตอนการย้อมจากภูมิปัญญาผ้าโฮล เนื้อผ้าจะมี 2 สี ด้านหน้าเป็นสีอ่อน อีกด้านหนึ่งเป็นสีเข้มกว่าเนื่องจากมีโครงสร้างผ้า 3 ตะกอ ทำให้เส้นยืนเห็นสีชัดเจนเฉพาะด้านเดียว

ผลการทดลองย้อมสีธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าโฮลในเส้นไหมตามเครื่องมือการทดลองการวิจัยพบว่า สีที่ย้อมด้วยภูมิปัญญาผ้าโฮล เกิดสีที่ครอบคลุมทั้งวงจรสี ได้แก่สีย้อมธรรมชาติขั้นแรก ได้แก่สี 3 สี คือ สีแดง ย้อมจากครั่งน้ำแรก สีชมพู ย้อมได้จากครั่งน้ำที่ 2 สีฟ้า ย้อมได้จากคราม สีเหลือง ย้อมจากประโหด สีเหลืองทอง ย้อมจากแซ่ สีย้อมธรรมชาติชั้นที่ 2 เกิดจากการย้อมทับครามและครั่ง โดยสีม่วง ย้อมด้วยครั่งทับคราม สีน้ำเงินเข้ม ย้อมทับครามหลายหม้อ สีเขียว ย้อมประโหดทับด้วยคราม สีน้ำตาลอมเขียว ย้อมแซ่ทับด้วยคราม และสีส้ม ย้อมประโหดและทับด้วยครั่ง

ภาพที่ 1 การทดลองย้อมเส้นไหม สร้างเฉดสีย้อมธรรมชาติของผ้าโฮล
(© Ravitep Musikapan 15/01/2019)

ผลการวิเคราะห์ จากผู้เชี่ยวชาญและผู้ประกอบการด้านแฟชั่น การย้อมเส้นไหมสร้างเฉดสีย้อมธรรมชาติ ด้วยกระบวนการของผ้าโฮล สามารถสร้างเฉดสีให้เป็นแนวทางสำหรับการเลือกใช้สีในงานออกแบบสิ่งทอ และสามารถสร้างวงจรเฉดสีย้อมธรรมชาติ ตามวงจรสีระบบสากลได้ โดยเทียบเคียงวงจรสีที่เป็นแนวทางให้การวาดภาพของจิตรกร ในหนังสือ An introduction to perspective, dialogues between the author's children ในบท The Painter's Compass โดย Charles Hayter ซึ่งได้ทำแนวทางในการนำสี 3 สี คือ แดง น้ำเงิน เหลือง มาสร้างวงจรสี โดยที่แกนกลางคือสีดำและไล่ค่าน้ำหนัก ความสว่างของสีสามารถขยายเฉดสีได้มากขึ้น และสีที่ได้จะเป็นธรรมชาติกลมกลืนมากกว่าการนำสีที่เข้มมาใช้ จึงนำสีดำเป็นที่ที่อยู่ตรงกลางสุด แนวคิดนี้ได้รับการพัฒนามาจากแนวคิดของ Moses Harris ในปี ค.ศ. 1766 (Patrick Baty 2017, 127) และใช้กระบวนการเทียบเคียงสีในระบบ Pantone CMYK และ Pantone fashion home paper (TPX) ที่เป็นตระกูลของสีที่เหมาะสมสำหรับการออกแบบสิ่งทอในแบบร่าง โดยใช้กระบวนการเทียบสีด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิก เทียบค่าสีเส้นในโปรแกรม Pantone ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิก เพื่อการทำงานออกแบบในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ได้สะดวกและสื่อสารค่าสีได้ในระบบสากล

ภาพที่ 2 ตัวอย่างวิธีการเทียบค่าสีในโปรแกรม Pantone ในโปรแกรมคอมพิวเตอร์ และการนำเส้นไหมย้อมสีเปรียบเทียบกับ Pantone (source: Rujinarong 2018 , 90 - 95)

2 กระบวนการออกแบบ

1. ระดมความคิดเพื่อกำหนดทิศทาง ขอบเขต แนวความคิด (Concept) รูปแบบ (Style) ของการออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์เจดีย์อ้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮล ให้ตรงตามลักษณะและความต้องการของกลุ่มเป้าหมาย (Target Group)

2. ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากการนำเจดีย์อ้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮล สู่สินค้านวัตกรรมผลิตภัณฑ์สิ่งทอไหมแบรนด์เดิมเต็มสตูดิโอ

ผู้วิจัยได้ร่วมกำหนดทิศทาง ขอบเขต แนวความคิด (Concept) ของการออกแบบและการพัฒนาเจดีย์อ้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสู่การต่อยอดนวัตกรรมผลิตภัณฑ์สิ่งทอไหมแบรนด์ เดิมเต็มสตูดิโอ

จากการศึกษาเอกลักษณ์และลักษณะของแบรนด์เดิมเต็มสตูดิโอ จากการลงพื้นที่สถานที่การทำงานออกแบบและผลิตผ้า ในเดิมเต็มสตูดิโอ จากผู้วิจัยและผู้เชี่ยวชาญ 3 ท่าน โดยวิธีการสนทนากลุ่ม (Focus Group) โดยมีผู้ร่วม ดังนี้ 1. ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. รวิเทพ มุสิกะปาน หัวหน้านักวิจัย 2. แพรวา รุจิณรงค์ นักออกแบบและเจ้าของแบรนด์เดิมเต็มสตูดิโอ 3. ปาลพัชร แจ้ววงษ์วัธ นักออกแบบอิสระด้านลวดลายผ้า 4. สุรเดช ธีระกุล นักวิชาการออกแบบผลิตภัณฑ์ภูมิปัญญา กรมหม่อนไหม สรุปรการระดมสมอง แบรนด์เดิมเต็มสตูดิโอ มีแนวคิดลักษณะของผลิตภัณฑ์ ดังนี้

ลักษณะผลิตภัณฑ์

งานศิลปะและการทอผ้า หัตถกรรม งานทำมือ Craft Textile Art

เทคนิค

เทคนิคกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์ จากความเชี่ยวชาญของเจ้าของแบรนด์ ที่ใช้วัสดุในท้องถิ่นจากทั่วประเทศ เน้นจังหวัดสุรินทร์ เพราะเป็นบ้านเกิดของคนในครอบครัว และมีความผูกพันในวัยเด็กของนักออกแบบ ทั้งการย้อม การทอ ในคอลเลคชั่นนี้สรุปได้เป็นสี่อ้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮล โดยกระบวนการมัดหมี่

ผลิตภัณฑ์ต้นแบบ

ผ้าไหมมัดหมี่ทอมือร่วมสมัยด้วยเจดีย์อ้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮล

แผนภาพกำหนดทิศทาง ขอบเขต แนวความคิด (Concept)

การพัฒนาเจตีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสี สู่อุตสาหกรรมวัฒนธรรมผลิตภัณฑ์สิ่งทอไหม
แบรนด์ เต็มเต็มสตูดิโอ

การศึกษาและเก็บรวบรวมข้อมูล การเตรียม (Accept Situation) วิธีการเตรียมความพร้อมทางด้านการทำงาน การพัฒนา
เจตีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสี ศึกษาข้อมูล รวบรวมข้อมูลภาคสนาม สรุปแนวทางการพัฒนา

เจตีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสี

รูปแบบของการย้อมสีผ้ามัดหมี่ในวัฒนธรรมของการมัดหมี่ผ้าโฮลหรือการย้อมทับแบบมัดหมี่
การมัดหมี่

นวัตกรรมการออกแบบลวดลายผ้ามัดหมี่จากเจตีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสี
แนวทางออกแบบลวดลายผ้า

ลวดลายอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรม และแฟชั่น

ศึกษาและรวบรวมแรงบันดาลใจ

(Research Direction)

การวิเคราะห์ (Analysis) โดยวิธีการค้นคว้า
หาข้อมูลแนวโน้มแฟชั่นโลก วัสดุ สี
รูปแบบ เรื่องราว

สรุป แรงบันดาลใจ ในหัวข้อ Colour of
HOL

ศึกษาและวิเคราะห์ทิศทางการออกแบบ (Research Direction)

ใช้กระบวนการแนวคิด ดังนี้ การกำหนดขอบเขต (Define) จุดมุ่งหมาย
ของการออกแบบ สี วัสดุ รูปแบบ เรื่องราว สังเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรม
ทั้งในด้านที่จับต้องได้ (Tangible) และจับต้องไม่ได้ (Intangible)
เพื่อคัดสรรหาอัตลักษณ์ที่ชัดเจนในการเป็นตัวแทนของอัตลักษณ์
ของท้องถิ่น และสร้างสรรค์เป็นต้นแบบ ในเรื่องราวและเนื้อหา
จาก หัวข้อ Colour of HOL

กระบวนการออกแบบ (The Design Process)

ออกแบบลวดลายโมทีฟ (motif) จากสังเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรม ทั้งในด้าน ที่จับต้องได้ (tangible) และจับต้องไม่ได้
(intangible)

การคัดเลือก (select) วิธีการเปรียบเทียบและวิธีการเลือกใช้งานที่มีผลต่อการใช้งานสูงสุดโดยใช้แบบสอบถามเลือก
รูปแบบ (เจ้าของแบรนด์ นักออกแบบ จากทีมงาน ผู้เชี่ยวชาญ)

ลวดลายผ้ามัดหมี่ เจตีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสี จาก 3 ลวดลาย จากการประยุกต์ลวดลายดั้งเดิม
โฮลเปราะฮ์

รูปแบบผลิตภัณฑ์แฟชั่นทดลองการใช้ผ้าลวดลายผ้ามัดหมี่ เจตีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสี 1 คอลเลกชั่น

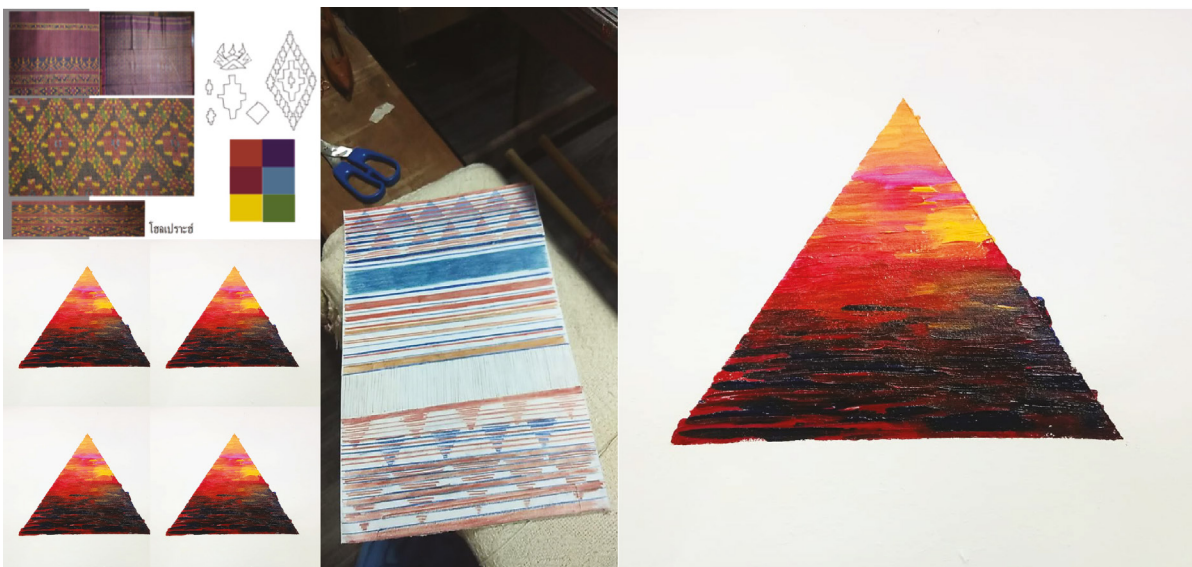
กระบวนการสร้างต้นแบบ (Prototyping)

การพัฒนาแบบ (implement) วิธีการนำแบบเลือกที่มีความเหมาะสมมากที่สุดมาปรับปรุงแก้ไขเพื่อพัฒนาให้แนวทาง
ที่เลือกนั้นมีความสมบูรณ์เกิดผลลัพธ์สูงสุด ดำเนินการผลิตตามกระบวนการ และทดลองนำเสนอผลงาน โดยจัดแสดง
ผลงาน แฟชั่นโชว์ระดับชาติ ในงาน Bangkok International Fashion Week 2019

ออกแบบและพัฒนาผลิตภัณฑ์ต้นแบบจากการนำเจดีย์วัฒนธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสู่สินค้า นวัตกรรมผลิตภัณฑ์สิ่งทอไหมแบรนด์ เติมเต็มสตูดิโอ

แรงบันดาลใจในการออกแบบลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ทอร่วมสมัยด้วยเจดีย์วัฒนธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลและรวบรวมแรงบันดาลใจ (Research Direction) สรุปแรงบันดาลใจ ในหัวข้อ Colour of HOL แนวความคิดแรงบันดาลใจ เกิดจากการวิเคราะห์ความเป็นมาของผ้าโฮลเสรีซึ่งในอดีตเกิดจากการมัดลวดลายแบบโฮลเปราะฮ์ ซึ่งมีลักษณะเป็นรูปทรงสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด หรือลายโคมพุ่มข้าวบิณฑ์ แบบปุมขุนนางหรือโฮลบุรุษ เวลาทอต้องมาสลายลายด้วยการทอมัดหมี่สลับเส้นพุ่งให้เลื่อมลายกัน คั่นลายด้วยการตีเกลียวทางกระรอกหรือที่เรียกว่า กระเนียว พร้อมทั้งทอลายริ้วสีแดง เขียว และเหลืองสลับกันไปตลอดหน้าผ้า เพื่อให้มีความแตกต่างจากผ้าโฮลบุรุษซึ่งสวมใส่ได้เฉพาะผู้ชายที่เป็นขุนนาง หากสวมใส่จะมีความผิด เนื่องจากอดีตยังไม่ยกเลิกธรรมเนียมฝ่ายศ หลักฐานของผ้านุ่งต่อเชิงของสตรีผู้ดีชาวเขมรสุรินทร์ ยังคงมีปรากฏอยู่จำนวนหนึ่งตามตระกูลเก่าแก่ ซึ่งผู้ใหญ่เล่าว่า ผ้าโฮลสตรีนั้นแต่เดิมทอตามเรือนผู้ดีในหัวเมือง ซึ่งเป็นครอบครัว ข้าราชการหรือผู้มีฐานะดี ก่อนจะนิยมแพร่หลายไปยังหมู่บ้านต่าง ๆ ตามชนบทรอบนอก เรียกว่า ปันเตี๊อด (บรรทัด) และเรียกผ้าโฮลนั้นว่าโฮลปันเตี๊อดหรือโฮลเสรีจนถึงปัจจุบัน การทอผ้าดังกล่าวจึงถือว่าเป็นการลุกขึ้นมาทำอะไรที่แหกกฎเกณฑ์เดิม ๆ ของผู้หญิงที่เห็นว่าการเท่าเทียมกันของความเป็นหญิงชายเป็นสิ่งที่ควรกระทำ ในเมื่อผู้หญิงสามารถทอผ้าให้สามีและลูกชายใส่ได้ แล้วทำไมตัวของพวกเธอเองจึงไม่มีสิทธิ์ที่จะสวมใส่ผลงานของตนเองทางผู้วิจัยจึงนำความคิดในการทอผ้าของโฮลเสรีมาเป็นแนวทางการออกแบบลวดลายผ้า

กระบวนการออกแบบ เริ่มจากลวดลายสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัดที่มาจากองค์ประกอบรูปทรง เส้นของลายโคมพุ่มข้าวบิณฑ์ มาสร้างรูปทรงพื้นฐานหรือที่ในภูมิภาคอีสานเรียกว่า ลายโคม นำมาตัดทอนและจัดวางสลับตำแหน่ง พร้อมทั้งแทรกด้วยเส้นที่เป็นคู่สีตรงข้ามสื่อสารถึงการแทรกซึมถึงความคิดที่แตกต่าง นำสู่คู่สีที่เป็นคู่สีตรงข้ามที่เกิดจากลายหมี่และเส้นที่ทอขัด เมื่อทั้ง 2 เทคนิคการทอเข้าด้วยกันจะเกิดความกลมกลืนกันไม่ว่าจะชาย หญิง หรือเพศอื่น ๆ ในสังคมปัจจุบัน และสร้างภาพรวมให้ร่วมสมัย

ภาพที่ 3 การออกแบบลวดลายสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัด ที่มาจากองค์ประกอบรูปทรง เส้นของลายโคมพุ่มข้าวบิณฑ์ มาสร้างรูปทรงพื้นฐานร่วมสมัย (© Ravitep Musikapan 20/3/2019)

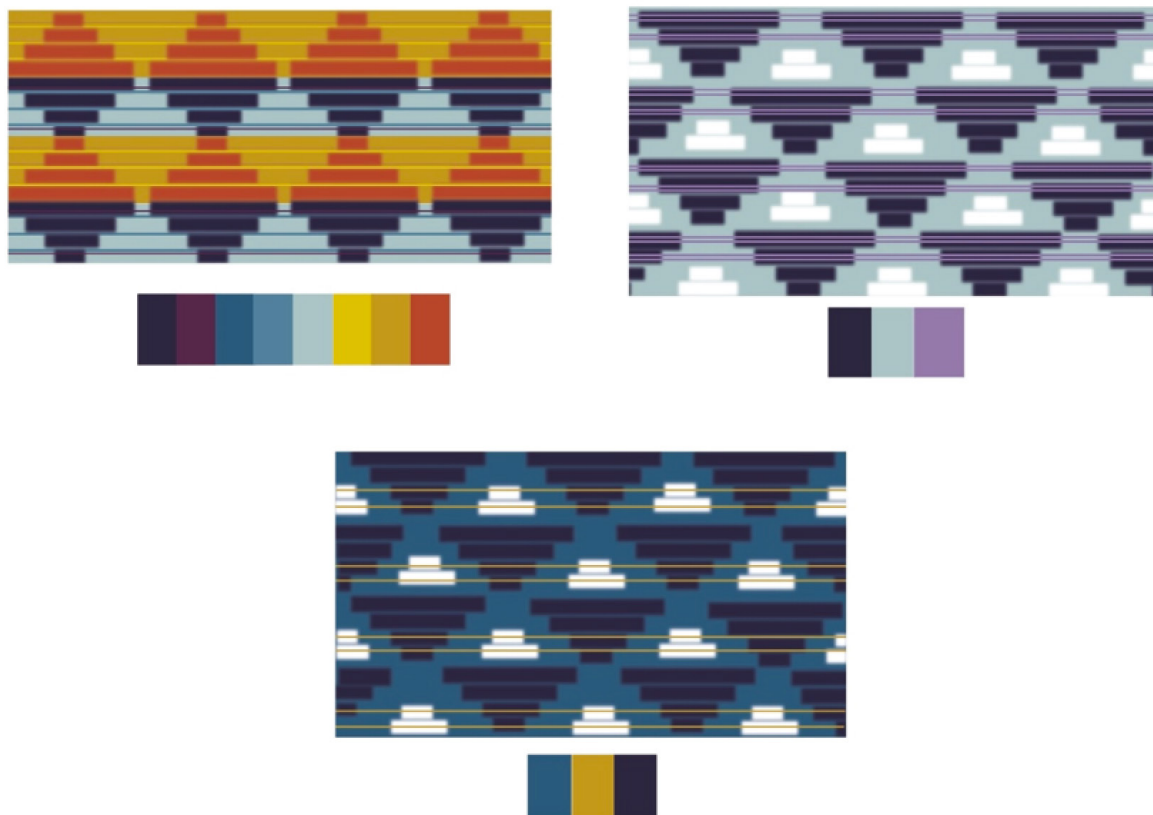

ภาพที่ 4 บอร์ดแรงบันดาลใจ และแบบร่างผ้าไหมมัดหมี่ทอมือ
(© Ravitep Musikapan 20/3/2019)

การสร้างสรรคัลวดลายและผลิตต้นแบบผ้าทอ

ออกแบบลวดลายโมทีฟ (Motif) จากสังเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรม ทั้งในด้านที่จับต้องได้ (Tangible) และจับต้องไม่ได้ (Intangible) การคัดเลือก (Select) วิธีการเปรียบเทียบและวิธีการเลือกใช้ผลงานที่มีผลต่อการใช้งานสูงสุด โดยแบบสอบถามเลือกรูปแบบ (เจ้าของแบรนด์ นักออกแบบ จากทีมงาน ผู้เชี่ยวชาญ) ลวดลายผ้าไหมมัดหมี่จากโมทีฟลวดลายสีเหลี่ยมข้าวหลามตัดที่มาจากองค์ประกอบรูปทรงเส้นของลายคอมพุ่มข้าวบิณฑ์มาสร้างรูปทรงพื้นฐาน หรือที่ภาคอีสานเรียกว่า ลายคอม นำมาตัดทอนและจัดวางสลับตำแหน่ง โดยอ้างอิงแนวทางผลงานวิจัย การศึกษาลวดลายผ้าของ เมธวดี พยัมประโคน (Payokprakon 2016, 94) ผ้าไหมทอมือพื้นบ้านในเขตจังหวัดสุรินทร์ สรุปลักษณะของสีที่ใช้จะเป็นสีที่มีความสดสว่างและเป็นคู่สีตรงข้าม คือ เหลือง แดง และน้ำตาล มีการจัดวางสีม่วงหรือสีเขียวแทรกในบางส่วนของลายผ้าที่ปัจจุบัน การให้สีมีหลากหลายเฉดสีเนื่องจากใช้สีเคมีในการย้อมเส้นใย ลวดลายแบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ลวดลายเรขาคณิต รูปสีเหลี่ยมขนมเปียกปูน แบบเต็มลายและไม่เต็มลายเป็นองค์ประกอบหลักหรือที่เรียกว่า “แม่ลาย” ลายพรรณพฤกษาส่วนใหญ่จะเป็นลวดลายดอกมะเขือ รวงข้าว และดอกไม้อื่นๆ โดยลักษณะลายดอกมะเขือนั้นจะลักษณะเหมือนลวดลายหมี่คอม ส่วนรวงข้าวนั้นพบว่าวัฒนธรรมการทอผ้าเชื่อมโยงกับวิถีการเกษตร การถ่ายทอดเรื่องราวของผู้ทอผ้าที่มีต่อชีวิตลงไป

การออกแบบนี้จะใช้การจัดองค์ประกอบและเทคนิคการย้อมสีด้วยวงจรเฉดสีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าโฮล โดยเลือกใช้จากกลุ่มสีจากการจับคู่สีตามการวิเคราะห์ การใช้สีให้กลมกลืนและการใช้สีให้ตัดกัน การใช้สีเกือบตรงข้ามกันในวงสี การใช้ค่าน้ำหนักอ่อนแก่ การใช้ความจัดของสี ซึ่งผู้วิจัยได้วิเคราะห์จากวงจรเฉดสีดังกล่าว โดยคำนึงถึงกระบวนการมัดหมี่และการทอผ้าเป็นหลัก จึงออกมาเป็นแบบร่างลวดลายผ้า จำนวน 3 แบบ โดยใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์ Adobe Illustrator ใช้สกุลของสีคือ CMYK ตามที่ได้มีการเปรียบเทียบสีตามขั้นตอน การเปรียบเทียบการทดลองย้อมสีจากภูมิปัญญาผ้าโฮลกับ Pantone สามชุดเฉดสี ชุดเฉดสีม่วง 3 เฉดสี ย้อมเส้นไหมเทียบค่าสี P103-16C P95-7C P96-7C ชุดเฉดสีฟ้า 3 เฉดสีย้อมเส้นไหมเทียบค่าสี P123-9C 17-4123TPX 18-4032TPX และชุดเฉดสีส้ม 3 เฉดสี 13-0752TPX P11-7C 17-1449TPX ได้รูปแบบลวดลายผ้า ดังนี้

ภาพที่ 5 แบบร่างลวดลายผ้าไหมมัดหมี่ทอมือร่วมสมัยด้วยเฉดสีย้อนธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮล
ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิก (source: Rujinarong 2018, 103 - 108)

จากการเปรียบเทียบเฉดสีแล้วจึงนำข้อมูลทั้งหมดมาสังเคราะห์และทดลองเฉดสีย้อนธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าโฮล การทดลองย้อมสีจากภูมิปัญญาผ้าโฮลกับ Pantone สามชุดเฉดสีที่กำหนดไว้ข้างต้นโดยกำหนดจากแม่สีหลักคือ แดงจากครั้ง เหลืองจากประโหดและแซ สีฟ้าจากครามเป็นสีหลัก ปัจจัยที่ทำให้เกิดสีชั้นที่ 2 คือ สีครามเป็นสีที่มีผลทำให้เกิดสีม่วง เขียว น้ำตาล และส้ม โดยจะพบว่าสีครามสร้างค่าน้ำหนักเข้มขึ้นในสีชั้นที่ 2 ผ่านการย้อมครามซ้ำหลาย ๆ ครั้ง ยิ่งย้อมทับมากเท่าไรค่าน้ำหนักของสีชั้นที่ 2 ก็จะเข้มขึ้นเท่านั้น นอกจากนี้สีแดงจากครั้งยังสามารถสร้างค่าน้ำหนักอ่อนลง จากการย้อมน้ำครั้งที่เหลือจากการย้อมครั้งแรก ยิ่งเม็ดสีครั้งน้อยเท่าไรสีที่ได้จะมีค่าน้ำหนักที่อ่อนลง ผลที่เกิดขึ้นจากค่าน้ำหนักอ่อนและเข้มนั้นเกิดจากกระบวนการย้อมสีของภูมิปัญญาผ้าโฮล เนื่องจากตามหลักการย้อมทางภูมิปัญญาจำเป็นต้องย้อมร้อนก่อนจึงจะมาย้อมเย็น ดังนั้นการย้อมครั้ง ประโหด และแซ จำเป็นต้องย้อมก่อนที่จะนำมาย้อมทับด้วยคราม เนื่องจากครามนั้นจำเป็นต้องย้อมด้วยวิธีการย้อมเย็นเท่านั้น หากย้อมครามก่อนแล้วไปย้อมร้อน สีครามจะหลุดออกจากเส้นใยทันที (Rujinarong 2018, 90 - 91) ผ้าพื้นต้นแบบ 3 ลวดลาย ใช้เทคนิคการทอผ้าตามกระบวนการผลิตต้นแบบผ้ามัดหมี่ของแพรวา รุจิณรงค์ (Rujinarong 2018, 124 - 125) ในการทดลองของงานวิจัย เรื่อง การศึกษาเฉดสีย้อนธรรมชาติจากผ้าโฮลในจังหวัดสุรินทร์สู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอ

ภาพที่ 6 ขั้นตอนย้อมสีมัดหมี่ โดยกำหนดจากแม่สีหลัก คือ แดงจากครั่ง เหลืองจากประโหดและแซ สีฟ้าจากคราม เป็นสีหลัก ในการย้อมทับ ในเติมเต็มสตูดิโอ (source: Rujinarong 2018, 124 - 125)

การสร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบ เป็นกระบวนการหมีร้าย หรือหมีโหดที่เป็นการจูงหมีแบบไม่มีการย้อนกลับเป็นเทคนิคที่ขึ้นลำดับจาก แถวที่ 1 - 35 แล้วจึงมาเริ่มต้นใหม่ที่แถวที่ 1 อีกครั้งจะแตกต่างจากหมีธรรมดาที่เริ่มจากแถวที่ 1 - 35 แล้วเริ่มต้นย้อนกลับเป็น 34 33 32 ไปจนถึงหนึ่ง รูปแบบหมีที่มีการย้อนจะทำให้ลวดลายนั้นชนลายในรูปแบบของกระจก (Mirror Pattern) ขั้นตอนเมื่อได้ลำดับที่เราค้นลำนหมีร้ายแล้วจึงมัดลวดลาย โดยที่การออกแบบนี้มีสีขาวเป็นหนึ่งในสีหลักที่ผู้วิจัยใช้ จึงต้องมีการคำนวณก่อนว่าสีใดต้องมัดปิดตาย เพื่อให้ได้สีขาวของเส้นไหมตามที่เรต้องการ มัดสีไหนเป็นสีที่ 2 เมื่อถึงเวลาจึงแกะออกเพื่อย้อมทับด้วยครั่งหรือคราม ตามวงจรเจดสีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าโฮล หลังจากการมัดย้อมด้วยสีธรรมชาติแล้วจึงนำมาแกะหมีเพื่อนำเข้าหลอดเพื่อเตรียมทอผ้า ทั้งนี้บางลวดลายจะต้องมีการทอสลับทัวหมี เพื่อเป็นการสลายรูปทรงเดิมและสลายลำนหมีเดิมตามแรงบันดาลใจในการออกแบบลวดลายผ้า จะเป็นลวดลายที่มีการใช้พื้นหลังที่แตกต่างกัน โดยผู้วิจัยตั้งใจออกแบบเพื่อมัดหมีคนละหัวแล้วจึงนำมารวมกัน เนื่องจากการมัดหมีแยกหัวเป็นการลดระยะเวลาของการย้อม หากจะต้องการให้พื้นเป็นสีฟ้าและสีเหลือง ในหัวหมีเดียวจะเป็นการยากที่จะมัดกันสีให้ได้ตามแบบร่าง ผู้วิจัยจึงตั้งใจออกแบบและคำนวณเทคนิคการมัดเพื่อลดขั้นตอนและความยุ่งยากของการมัดหมีซึ่งเป็นกระบวนการที่เกิดการผิดพลาดได้มากที่สุดตั้งแต่การคำนวณเส้นหมีให้ได้ตามขนาดที่ออกแบบไว้ โดยผู้วิจัยได้คำนวณว่าในแต่ละลำนจะต้องมี 8 เส้นหรือ 4 ชิน เพื่อให้ลวดลายมีขนาดพอดีกับการออกแบบ ทั้งนี้ การคำนวณจำนวนเส้นหมีที่ใช้นั้นจะต้องสอดคล้องกับขนาดของเส้นที่เลือกมาใช้

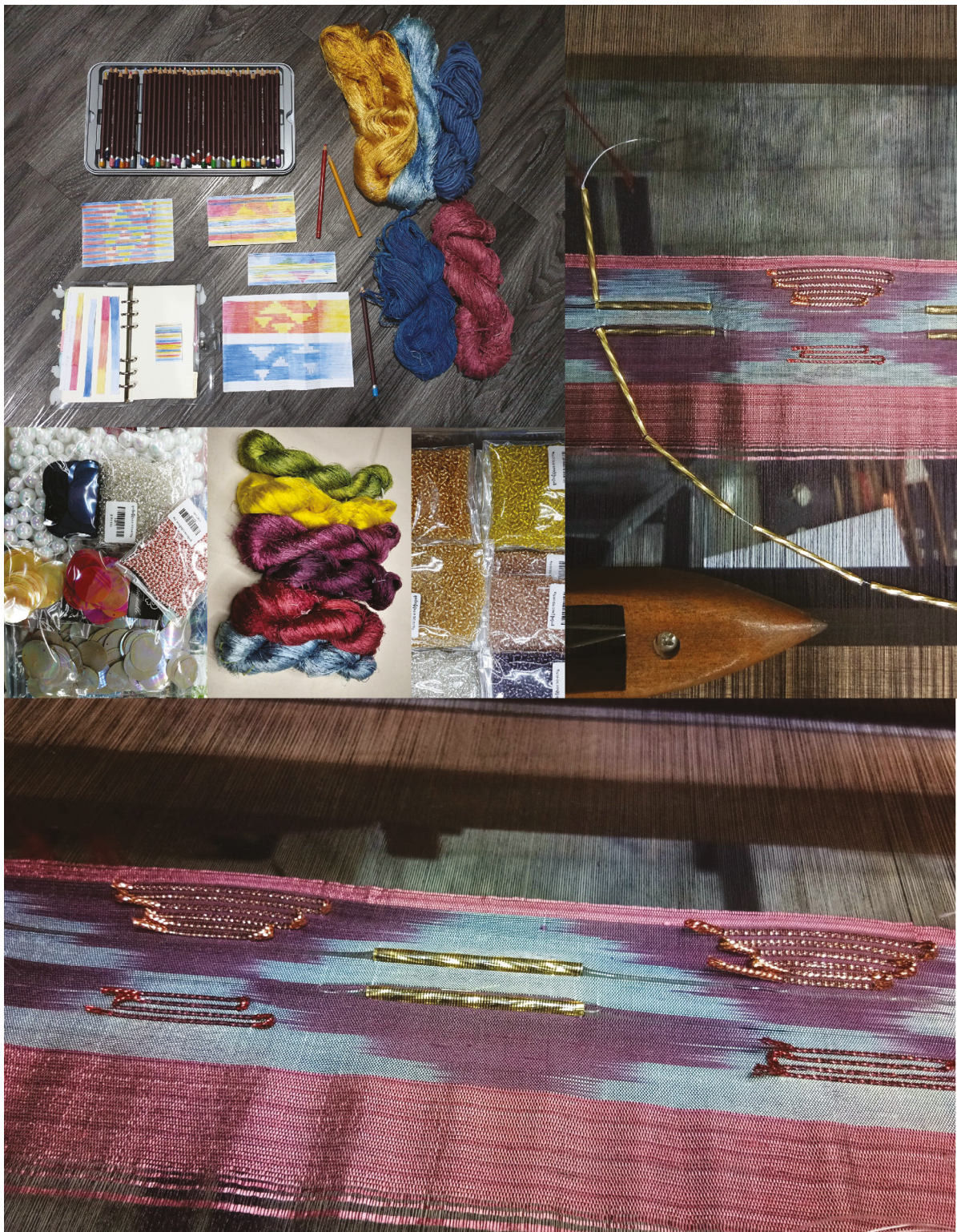

ภาพที่ 7 กระบวนการทอผ้า ในสตูดิโอทอผ้า แบรนด์เต็มเต็มสตูดิโอ
(© Ravitep Musikapan 1/6/2019)

ภาพที่ 8 ผ้าผืนต้นแบบ 3 ลวดลาย ใช้เทคนิคการทอผ้า ตามกระบวนการผลิตต้นแบบผ้ามัดหมี่ ของ แพรวรา รุจิณรงค์
ในการทดลองของงานวิจัย เรื่อง การศึกษาเจดสีย้อมธรรมชาติจากผ้าโฮลในจังหวัดสุรินทร์สู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอ
(© Ravitep Musikapan 1/6/2019)

จากผ้าผืนต้นแบบ 3 ลวดลายจากโมทีฟ ลวดลายสี่เหลี่ยมข้าวหลามตัดที่มาจากองค์ประกอบรูปทรง เส้นของลาย
คอมพูนซ์ข้าวบิณฑ์ มาสร้างรูปทรงพื้นฐานหรือที่ในภูมิภาคอีสานเรียกว่า ลายคอม นำมาตัดทอนและจัดวางสลับ
ตำแหน่งและใช้เทคนิคการทอผ้าตามกระบวนการผลิตต้นแบบผ้ามัดหมี่ และเทคนิคการย้อมสีด้วยวงจรเจดสีย้อม
ธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าโฮล ผู้วิจัยได้เพิ่มเติมเทคนิคและวัสดุร่วมสมัยในการทอผ้า เพื่อให้เกิดเป็นผ้าทอมือ
ร่วมสมัยเข้าสู่ผลิตภัณฑ์แฟชั่นร่วมสมัยได้ โดยร่วมกันคัดเลือกวัสดุกับผู้เชี่ยวชาญผลิตภัณฑ์หม่อนไหม
กรมหม่อนไหม สุรเดช ธีระกุล และเจ้าของแบรนด์เต็มเต็มสตูดิโอ แพรวรา รุจิณรงค์ และทดลองทอผ้าแทรกด้วย
วัสดุใหม่ เช่น เลื่อม เส้นด้ายสังเคราะห์ ได้รูปแบบผ้าไหมมัดหมี่เจดสีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าโฮล
ในรูปแบบใหม่

ภาพที่ 9 คัดเลือกวัสดุเพื่อทดลองทอผ้าแทรกด้วยวัสดุใหม่ ให้ได้รูปแบบผ้าใหม่มัดหมี่เขตสี่ล้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าโฮล
รูปแบบใหม่ (© Ravitep Musikapan 2/3/2019)

ภาพที่ 10 ผ้าไหมมัดหมี่เขตสี่อ้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าโฮล รูปแบบใหม่ 3 รูปแบบ
(© Ravitep Musikapan 2/3/2019)

สร้างผลิตภัณฑ์ต้นแบบลวดลายผ้าจากเจดีย์อมธรรมชาติตามภูมิปัญญาผ้าโฮล กลุ่มผลิตภัณฑ์แฟชั่น

โดยการออกแบบชุดและการผลิตผ้าทอตามเจดีย์ที่ผู้เชี่ยวชาญและจากแบบสำรวจพฤติกรรมของผู้บริโภคที่มีต่อลวดลาย เจดีย์ และรูปแบบของเสื้อผ้า จึงสรุปได้แนวทางการออกแบบเสื้อผ้าเป็นเสื้อผ้ากึ่งทางการสามารถใส่ไปทำงานและใส่ได้ในชีวิตประจำวัน โดยแต่ละชิ้นสามารถสวมแยกและจับมาใส่ร่วมกันได้ทั้งหมด โดยแนวทางจะให้ค่าน้ำหนักสำหรับเสื้อคลุม ประกอบด้วย เสื้อโค้ท เสื้อแจ็คเก็ต bomber และdress ที่สามารถสวมใส่เป็นเสื้อโค้ทได้ ทั้งนี้ในรูปแบบของชุดกระโปรง ผู้วิจัยได้ทำการออกแบบชุดที่สามารถสวมใส่แยกชิ้นกันได้ เพื่อให้เหมาะสมกับการเลือกสวมใส่ในแต่ละโอกาส และได้มีการทอผ้าเพิ่มเติมนอกเหนือจากลวดลายที่ผู้เชี่ยวชาญได้เลือกเพื่อเป็นผ้าทอประกอบในการตัดชุดให้สมบูรณ์เป็น 1 คอลเลคชั่น

ภาพที่ 11 ภาพร่างคอลเลคชั่น Colour of HOL และ ผลิตภัณฑ์ต้นแบบคอลเลคชั่น Colour of HOL ได้ทดลองนำเสนอ ในนามนักร้องแบบ แพรวา รุจิณรงค์ ในงาน IN - KNOW – VATION ณ สยามเซ็นเตอร์ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 (source: Rujinarong 2018, 126-129)

หลังจากผลิตภัณฑ์ต้นแบบคอลเลกชัน Colour of HOL ได้ทดลองนำเสนอในงาน IN - KNOW - VATION ณ สยามเซ็นเตอร์ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 21 กรกฎาคม พ.ศ. 2561 ต่อมาผู้วิจัยได้ร่วมกับ แพรวา รุจิณรงค์ ได้นำผ้าทอแทรกด้วยวัสดุใหม่ เช่น เลื่อม เส้นด้ายสังเคราะห์ ได้รูปแบบผ้าไหมมัดหมี่เชดสีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าโฮล รูปแบบใหม่ 3 ลวดลาย นำปรับใช้ในรูปแบบผลิตภัณฑ์แฟชั่นที่ผลิตได้ง่ายขึ้นในระบบกึ่งอุตสาหกรรม 5 ชั้น โดยผลงานทั้ง 5 ชิ้นนี้จะนำไปรวมกับคอลเลกชันที่ทดลองผ่านมาแล้ว เพื่อนำเสนอผลงานในระดับนานาชาติ BANGKOK INTERNATIONAL FASHION WEEK 2019 ที่ได้รับการคัดเลือกจากคณะกรรมการจัดงาน BIFW 2019 จากภาคเอกชน กลุ่มดำเนินธุรกิจสยามพิวรรธน์ จำกัด เพื่อเป็นการทดสอบผลิตภัณฑ์เข้าสู่กระบวนการในอุตสาหกรรมแฟชั่นได้ในระดับสากล โดยผลงานได้จัดแสดง เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2562 ณ สยามเซ็นเตอร์ กรุงเทพฯ

ภาพที่ 12 ภาพร่างคอลเลกชัน Colour of HOL และ ผลิตภัณฑ์ต้นแบบคอลเลกชัน Colour of HOL ผ้าทอแทรกด้วยวัสดุใหม่ รูปแบบใหม่ 3 ลวดลายในรูปแบบคอลเลกชัน เพื่อนำเสนอผลงานในระดับนานาชาติ BANGKOK INTERNATIONAL FASHION WEEK 2019 ณ สยามเซ็นเตอร์ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2562

(© Ravitep Musikapan 28/3/2019 และ source: Thai catwalk, Online)

ภาพที่ 13 คอลเลคชั่น Colour of HOL นำเสนอผลงานในระดับนานาชาติ BANGKOK INTERNATIONAL FASHION WEEK 2019 ณ สยามเซ็นเตอร์ กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 28 มีนาคม 2562
(© Ravitep Musikapan 28/3/2019 และ source: Thai catwalk, Online)

จากผลงานการวิจัยสรุปกระบวนการพัฒนาเจตสีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสีสู่การต่อยอดนวัตกรรมผลิตภัณฑ์สิ่งทอไหมแบรนด์ เดิมเต็มสตูดิโอ เป็นองค์ความรู้ด้านการนำเสนออัตลักษณ์เจตสีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสีสู่การต่อยอดนวัตกรรมผลิตภัณฑ์สิ่งทอไหม มีแนวทางด้านการผลิต ดังนี้

แนวทางการนำเสนออัตลักษณ์เจตสีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสี สู่การต่อยอดนวัตกรรมผลิตภัณฑ์สิ่งทอไหมแบรนด์ เดิมเต็มสตูดิโอ

1. กระบวนการย้อม เจตสีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสี

องค์ความรู้เจตสีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสี

สีที่ย้อมด้วยภูมิปัญญาผ้าโฮล เกิดสีที่ครอบคลุมทั้งวงจรัส ได้แก่ สีย้อมธรรมชาติขั้นแรก ได้แก่สี 3 สี คือ สีแดงย้อมจากครั้งน้ำแรก สีชมพูย้อมได้จากครั้งน้ำที่ 2 สีฟ้าย้อมได้จากคราม สีเหลืองย้อมจากประโหด สีเหลืองทองย้อมจากแซ สีย้อมธรรมชาติขั้นที่ 2 เกิดจากการย้อมทับครามและครั้ง โดยสีม่วงย้อมด้วยครั้งทับคราม สีน้ำเงินเข้มย้อมทับครามหลายหม้อ สีเขียวย้อมประโหดทับด้วยคราม สีน้ำตาลอมเขียวย้อมแซทับด้วยคราม และสีส้มย้อมประโหดและทับด้วยครั้ง

2. กระบวนการมัดหมี่

มีนวัตกรรมการย้อมมัดหมี่ด้วยวิธีการย้อมทับด้วยครามเจตสีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮล

3. ลวดลายผ้ามัดหมี่โฮลร่วมสมัย

มีลวดลายอัตลักษณ์เชิงวัฒนธรรม และแฟชั่น

ลวดลายโมทีฟ (Motif) จากสังเคราะห์ทุนทางวัฒนธรรม ทั้งในด้านที่จับต้องได้ (Tangible) และจับต้องไม่ได้ (Intangible) (ลวดลายสีเหลี่ยมข้าวหลามตัดที่มาจากองค์ประกอบรูปทรง เส้นของลายคอมพูนซ์ข้าวบิณฑ์ มาสร้างรูปทรงพื้นฐานหรือที่ในภูมิภาคอีสานเรียกว่า ลายคอม นำมาตัดทอนและจัดวางสลับตำแหน่ง)

แนวทางการผลิต

1. สร้างนวัตกรรมใหม่ทางการผลิตที่ต่อยอดจากทุนทางภูมิปัญญาดั้งเดิม

นวัตกรรมที่พัฒนาจากกระบวนการผลิตได้ในท้องถิ่น

เจดีย์อ้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮล เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม

2. ผสมผสานเทคโนโลยี

หาเทคโนโลยีที่เหมาะสมและเป็นไปได้ มาสร้างให้ผลิตภัณฑ์มีความร่วมสมัย

การสร้างเจดีย์อ้อมธรรมชาติด้วยกระบวนการของผ้าโฮลสามารถสร้างเจดีย์ให้เป็นแนวทางสำหรับการเลือกใช้สีในงานออกแบบสิ่งทอ และสามารถสร้างวงจรเจดีย์อ้อมธรรมชาติ ตามวงจรสีระบบสากลด้วยกระบวนการเทียบเคียงสีในระบบ Pantone CMYK และ Pantone fashion home paper (TPX) ที่เป็นตระกูลของสีที่เหมาะสมสำหรับการออกแบบสิ่งทอในแบบร่างด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์กราฟิก

การอภิปรายผล

จากผลงานการวิจัยสรุปการพัฒนาเจดีย์อ้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสู่การต่อยอดนวัตกรรมผลิตภัณฑ์สิ่งทอไหมแบรนด์ เต็มเต็มสตูดิโอ จากการศึกษาและสรุปได้องค์ความรู้ภูมิปัญญาอ้อมสีธรรมชาติจากผ้าโฮลโดยนำองค์ความรู้และเทคนิค ภูมิปัญญาอ้อมสีธรรมชาติจากผ้าโฮลสู่กระบวนการออกแบบสิ่งทอร่วมสมัยและทดลองพัฒนารูปแบบผลิตภัณฑ์สร้างสรรค์ โดยใช้แนวความคิดภูมิปัญญาอ้อมสีธรรมชาติจากผ้าโฮลที่เหมาะสมเป็นคอลเลกชัน แบรนด์เต็มเต็มสตูดิโอที่สามารถช่วยพัฒนาฝีมืองานหัตถกรรมและต่อยอดภูมิปัญญาให้เกิดมูลค่าเพิ่ม

ทั้งนี้ ยังสามารถทำให้เกิดกระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์ ที่เกิดจากการสร้างนวัตกรรมใหม่ทางการผลิตที่ต่อยอดจากทุนทางด้านภูมิปัญญาดั้งเดิมที่พัฒนาจากกระบวนการผลิตได้ในท้องถิ่นดั้งเดิมผสมผสานเทคโนโลยีที่เหมาะสมและความเป็นไปได้ มาสร้างให้ผลิตภัณฑ์มีความร่วมสมัย โดยสามารถผลิตได้ในระบบกึ่งอุตสาหกรรม การพัฒนาเจดีย์อ้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสู่การต่อยอดนวัตกรรมผลิตภัณฑ์สิ่งทอ นอกจากการนำไปพัฒนาผลิตภัณฑ์สิ่งทอแล้วนั้น ยังสามารถนำไปใช้กับงานออกแบบได้ทุกสาขา อาทิ กราฟิก บรรจุภัณฑ์ ผลิตภัณฑ์ของตกแต่งบ้าน ผลิตภัณฑ์แฟชั่น ผลิตภัณฑ์ความงามและในงานประเภทอื่น ๆ ที่น่าสนใจเป็นองค์ประกอบในการสร้างสรรค์ผลงาน ด้วยการนำต้นทุนทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของไทยมาสร้างนวัตกรรมต่อยอดในการสร้างสรรค์ ความคิดและผลิตภัณฑ์สินค้าของไทยต่อไปได้ สอดคล้องกับแนวคิดของ เมธวดี พยัฆประโคน (Payokprakon 2016, 94) ที่สรุปว่า กลุ่มคนในชุมชนที่ใช้ผ้ามีวัฒนธรรมที่เชื่อมโยงกับผ้า

ตลอดจนมีการเชื่อมโยงกับวัฒนธรรมหลักของประเทศทำให้ความต้องการใช้ผ้าทอพื้นบ้านมีมาก ช่างทอในพื้นที่ก็มีทักษะความชำนาญในการทอผ้าที่ประณีต ตั้งแต่การปลูกหม่อนเลี้ยงไหม เกิดการสร้างรายได้ให้กับกลุ่มผู้ทอผ้าพร้อมทั้งมีการถ่ายทอดสู่คนรุ่นใหม่ ทั้งในระดับครัวเรือน ระดับการศึกษาและได้รับการสนับสนุนจากภาครัฐ และต้องสอดคล้องกับบริบทของความต้องการของคนรุ่นใหม่ กระบวนการสร้างสรรค์ผลิตภัณฑ์อัตลักษณ์จากการสร้างนวัตกรรมใหม่ทางด้านการผลิตที่ต่อยอดจากทุนทางภูมิปัญญาดั้งเดิมที่เป็นองค์ความรู้จากงานวิจัยฉบับนี้ อาจจะเป็นต้นแบบที่ทำให้เกิดเศรษฐกิจสร้างสรรค์ของท้องถิ่นในอนาคตได้อีกด้วย

ข้อเสนอแนะ

การพัฒนาเจดสีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาผ้าไหมโฮลสีสู่การต่อยอดนวัตกรรมผลิตภัณฑ์สิ่งทอไหมแบรนด์เต็มเต็มสตูดิโอ เป็นแนวทางหนึ่งที่ทำให้กระบวนการทางภูมิปัญญาสามารถต่อยอดมาใช้ได้ง่ายและสามารถสื่อสารได้เข้าใจในรูปแบบสากล ซึ่งในอนาคตน่าจะมีการสนับสนุนการพัฒนาเจดสีย้อมธรรมชาติจากภูมิปัญญาไทยในแต่ละภูมิภาคที่มีลักษณะแตกต่างกัน มีวัตถุประสงค์จากธรรมชาติในการให้สีสำหรับการย้อมแตกต่างกัน นำมาทำเป็นองค์ความรู้เจดสีย้อมธรรมชาติของไทยที่เปรียบเทียบกับสีในระบบ Pantone CMYK และ Pantone fashionhome paper (TPX) ที่เป็นตระกูลของสีที่เหมาะสมสำหรับการออกแบบสิ่งทอในแบบร่าง ด้วยโปรแกรมคอมพิวเตอร์ เพื่อการใช้งานได้ง่ายขึ้นสำหรับนักออกแบบสิ่งทอรุ่นใหม่ต่อไป

References

- National Archives of Thailand. *Samut Phāp Wiwatthanākān Kān Tāe Ngōkai Samai Rattanakosin*. [Photobook of the evolution of dress in the Rattanakosin era]. Bangkok: The Fine Arts Department, 1982.
- Payokprakon, M. “Phā Mai Thō Mū Phūnbān Nai Khēt Phūnthī Changwat Surin. [Folk handweaving silk in Surin province].” *Institute of Culture and Arts Journal* 18, no. 1 (July/December 2016).
- Patrick, B. *The anatomy of colour, The story of heritage paints and pigments*. United Kingdom: Thames & Hudson, 2017.
- Rujinarong, P. *Kānsuksā Chēt Sī Yōm Thammachāt Čhāk Phā Hōn Nai Čhak Wat Surin Sū kānphatthanā sing thō*. [The study development of natural dry colors from “Hoi textile” in Surin province for textile products]. Bangkok: Faculty of fine arts, Srinakharinwirot University, 2018.
- The Queen Sirikit Department of Sericulture. *Trā Thān Mōn Mai*. [Certified Thai Silk]. Bangkok: The Agricultural Cooperative Federation of Thailand, 2014.